

נעם הארץ

בס"ד

לכבוד שבת קדש – פרשת עקב תש"ף

וזהב הארץ ההיא טוב – זו תלמודה של א"י

דף שבועי לעיסוק בסוגיות ארץ ישראליות – נכתב ע"י חגי צמיר

מכאן עולה שהברכה ניתקנה בעקבות הבאת הרוגי ביתר לקבורה. במילים אחרות מדובר על אירוע הקשור לתוצאות מרד בר כוכבא, שבו התאפשר להביא את ההרוגים לקבורה. מכיוון שמדובר באירוע שהתרחש אחרי מרד בר כוכבא, הרי יש לקבוע את זמנו לאחר שנת 135 לספירה.

קריאה זהירה אצל חז"ל בענין ברכה זו מזמנת לנו הפתעה. אלו ברכות שאין חותמין בהן . . . וברכה אחרונה שבברכת המזון ר' יוסה הגלילי היה חותם בברכה אחרונה שבברכת המזון ומאריך בה (תוספתא ברכות פרק א הלכה ז). בדיון אחר המופיע בירושלמי (ברכות פרק ז ה"א) דרבי ישמעאל אמר הטוב והמטיב דבר תורה. בדיון אחר בתלמוד אנו מוצאים : כדתינא:

מה הם אומרים בבית האבל? ברוך הטוב והמטיב; רבי עקיבא אומר: ברוך דיין האמת. הטוב והמטיב אין, דיין אמת לא? - אלא אימא: אף הטוב והמטיב. (תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מו עמוד ב) לא כאן המקום להיכנס לדיון ההלכתי הנובע ממקורות אלה. אבל, עיון בשמות החכמים המשתתפים בדיונים אלה – רבי יוסי הגלילי, רבי ישמעאל (שהיה "מהולכי אושא") ורבי עקיבא, מלמד אותנו כי מדובר בשמות חכמים שאף אחד מהם לא האריך ימים עד אחרי מרד בר כוכבא. כל החכמים הם כאלה שהלכו לעולמם לפני המרד או בתחילתו. מכיוון שהם עוסקים בסוגיות הלכתיות הקשורות לברכת הטוב והמטיב עולה כי ברכת הטוב והמטיב לא ניתקנה לאחר מרד בר כוכבא אלא עוד לפניו.

אם כן עולה השאלה במלוא חריפותה. אם הברכה ניתקנה לאחר הבאת הרוגי ביתר לקבורה, והברכה ניתקנה לפני מרד בר כוכבא, הרי ברור כי המונח "הרוגי ביתר" אינו קשור למרד בר כוכבא. אם כן, מה משמעות מונח זה? מתי נהרגו "הרוגי ביתר"?

נראה אם כן שיש לנסות ולהבין את המונח "הרוגי ביתר" כמשו שקשור לאירועי מלחמה שענינם הוא 'ביתר' – אבל אירועים שקדמו למרד בר כוכבא שפרץ בשנת 132.

ניתן להציע כי גם כאן כמו במקומות אחרים חז"ל השתמשו במונח כללי כדי לציין תקופה ארוכה. כך למשל, בדיני קדושה שניה, נקבע המונח "תחום עולי בבל". ברור לכל המעיין שאין הכוונה לתחום בו התיישבו שבי הגולה בתחילת ימי הבית השני. שכן, אלה התיישבו רק סביב ירושלים. ברור לחלוטין שמדובר במונח המתאר את כל ימי הבית השני. כלומר תקופה ארוכה לאחר הגעתם של עולי

פרשתנו מספרת על ארץ ישראל ותכונותיה הטובות. במסגרת זו גם מצווה הקב"ה לברך על הארץ הטובה. **כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבַיְאֶךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲלֹמַת יְצֵאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרִי: אֶרֶץ חֹפֵה וְשַׁעֲרָה וְגִפְנֵי וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמַסְכֶּנֶת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחְסַר כָּל בָּהּ . . . וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבְרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: (דברים פרק ח:ז-י)** הברכה היא על טוב הארץ, ומפסוק זה למדו חז"ל את מצות ברכת המזון. מענין הוא שלמרות שהברכה נקראת 'ברכת המזון', והיינו מצפים אם כן לברך על המזון שאכלנו, אומרת התורה שיש לברך על הארץ.

בני ישראל נכנסו לארץ "לאכול מפריה ולשבוע מטובה". הארץ היא המטרה. כך אנו אומרים 'מצוות התלויות בארץ', ולא 'ארץ התלויה במצוות'. ארץ ישראל יש לה קדושה ומהות פנימית משלה, שבעקבותיה יש לקיים בה מצוות. ועל ארץ זו לעיתים צריך להילחם. שכן, "הרוצה בשלום ייכון למלחמה" (בלטינית - **Si vis pacem, para bellum** : סי ויס פֶּאקֶם פְּרָה בְּלוֹם – מכאן שמו של האקדח הידוע בשם פרבלום).

מפסוקי פרשתנו למדו חז"ל את מצות ברכת המזון. וכך מופיע בגמרא **תנו רבנן: מנין לברכת המזון מן התורה? שנאמר: ואכלת ושבעת וברכת - זו ברכת הון, את ה' אלהיך - זו ברכת הזמון, על הארץ - זו ברכת הארץ, הטובה - זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר: ההר הטוב הזה והלבנון, אשר נתן לך - זו הטוב והמטיב.**(בבלי ברכות דף מח:).

כידוע ברכת המזון כוללת בתוכה ארבע ברכות. בגמרא מוזכר מי והיכן תיקן כל אחת מברכות אלה. **אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הון בשעה שירד להם מן, יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש, הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר.** (בבלי ברכות מח עמוד ב).

שלוש ברכות בברכת המזון תוקנו בתקופת המקרא על ידי אישים ודמויות הקשורים לכניסת שבטי ישראל לארץ, התנחלות, הקמת המקדש והגשמת חזון העם היהודי בארצו – משה, יהושע, דוד ושלמה. כל אחד מהם בנה קומה בקיום עם ישראל בארץ ישראל. תורה, ארץ ישראל, ירושלים ומקדש. הברכה הרביעית שונה במהותה, **דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב,**(בבלי ברכות מח:)

הדף מוקדש לע"נ אבי מורי יעקב עוזיאל עמיצור ז"ל

בבך. והמנח נקבע כדי לציין את תחום ההתיישבות היהודי לאורך כל ימי הבית השני, לאורך תקופה ארוכה. נראה כי כך יש גם להבין את המונח "הרוגי ביתר". כבר רבי יוסי בתלמוד הירושלמי (תענית פרק ד' ה"ה) קובע: **תני ר' יוסי אומר נ"ב שנה עשת ביתר לאחר חרבן בהמ"ק** חשבון השנים מלמד כי מדובר בשנת 122 לספירה, שהרי הבית חרב בשנת 70. ניתן אולי להבין מדברי רבי יוסי (שחי את האירועים) שתחילת אירועי ביתר (הנקשרים למרד בר כוכבא) החלו בשנת 122 לספירה. מענין להשוות ולראות כי בשנה זו הביאו הרומאים לארץ ישראל לגיון רומאי נוסף (הלגיון הששי). מה שמלמד שכנראה היה צורך צבאי לכך. בדיקה זהירה של המונח "הרוגי ביתר" ונסיון לקשור אותו עם שמות של זיהויים גיאוגרפיים מלמד אותנו, כי ההקשר היחיד בו חז"ל השתמשו בשם של מקום בהקשר של הרוגי ביתר הוא "מן טבריה לציפורי". **וכרם גדול היה לו לאדריאנוס שמונה עשר מיל על שמונה עשר מיל כמן טבריא לציפורי והקיפו גדר מהרוגי ביתר ולא גזר עליהם שיקברו** (איכה רבה פרשה ב). מסתבר אם כן להציע את השיחזור ההסטורי הבא. בשנת 122 החל האירוע הנקרא "הרוגי ביתר". אירוע, שבעקבותיו היו הרוגים רבים שלא הובאו לקבורה. המרחב בו התרחש האירוע היה "כמן טבריה לציפורי", ולכן הובא הלגיון הששי אל מרחב הגליל. כשהתמנה מושל חדש (אולי טיניוס רופוס) בשנת 126 הירשה להם לקבור את המתים **ער שנמד מלך אחד וגזר עליהם וקברום**. בעקבות הבאת הרוגי ביתר לקבורה נקבעה ברכת הטוב והמיטיב, שהביאה לדיונים ומחלוקות בקרב החכמים של אותה תקופה. **האם זו ברכה דאורייתא** (שהרי ברור שחכמים הוסיפו אותה באותה תקופה) – רבי ישמעאל סבור שכן. **האם יש לחתום אותה** – רבי יוסי הגלילי סבור שכן. ושאלה מענינת במיוחד היא **האם יש לומר ברכת הטוב והמיטיב בזימון בבית אבל**. רבי עקיבא סבור שלא. ואולי יש בכך ללמדנו על גישותו של רבי עקיבא. כשם ש'אין מזכירים את החבל בבית התלוי', אין מקום לברך הטוב והמיטיב בבית אבל, שאולי נהרג באותו אירוע של "הרוגי ביתר".

=====
קשר מסוים ניתן אולי למצוא באחת מאגדות החורבן המופיע במדרש איכה רבה המספר כי **תרין אחין הוון בכפר חרובא, הוה אדריינוס משלח גייסין עליהון ומקטלא להון**. (תרגום: שני אחים היו בכפר חרוב, שלח אדריאנוס גייסות אליהם כדי להורגם) החוקרים חלוקים בזיהוי המקום כפר חרוב –

האם הוא בצפון, גליל או גולן ואולי הוא בכלל בארץ יהודה. לא ניכנס כאן למחלוקת, אך אולי בשם כפר חרוב איזכור של אותו ישוב הנמצא ברמת הגולן, המצביע על אירועי לחימה של אדריאנוס באזור הצפון כיום, כפּר-חָרוב הוא קיבוץ של תנועת התק"ם בדרומה של רמת הגולן. היישוב ממוקם בגובה של 315 מטרים מעל פני הים, על שפת מצוקי און המתנשאים מעל הכנרת, ובמרחק של כשני קילומטרים ממנה.

היישוב קרוי על שמו של הכפר הערבי ששכן במקום - "כפר חרב" שכנראה משמר את שם היישוב היהודי הקדום כפר יחריב או כפר חריב, הנזכר בתוספתא, בתלמוד הירושלמי ובפסיפס כתובת רחוב כאחת העיירות היהודיות ב"תחום סוסייתא", לעניין מצוות התלויות בארץ. בתקופה הביזנטית, מימי הקיסר דיוקלטיינוס, נמצאה ליד כפר חרוב כתובת גבול רומית, בין שני יישובים, ששמו של אחד מהם הוא "כפר חריב" (Καπαρ Χαριβου).

במלחמת העצמאות, ועוד לפני כן במהלך מלחמת העולם השנייה, פעל כאן הפלמ"ח ופוצץ גשרון על הכביש כדי למנוע הגעת כוחות שיחצו את הירדן ויפגעו ביישובים היהודיים שממערב לו. פעולה זו, כמו פעולות אחרות במרחב הגולן, מצאה את דרכה גם לזמר העברי "**עוד נזכור תחת גשם עופרת, איך בסוריה צעד הפלמ"ח**".

קיבוץ כפר חרוב הוקם בשנת 1973, תושביו התגוררו באופן ארעי במחנה אפיק, והוא עלה למקומו הנוכחי בשנת 1974. חבריו ילידי הארץ ועולים מארצות הברית. היישוב הוקם על מוצב סורי שנמצא במקום, ממנו נהגו לצלוף על יישובי מזרח הכנרת (עין גב והאון). המוצב היה חלק ממתחמים סוריים גדולים – ביניהם עמדת אז א דין.

עמדת לא נכלל בליגת המוצבים הגדולים, אבל ייזכר כמקום שממנו החלה התקרית הגדולה ביותר בין ישראל לסוריה בדברי ימי היסטוריית הקו הירוק 1949-1967. ירי מקלעים לעבר טרקטור שעיבד את שדות האון התפתח לתקרית נרחבת, שבשיאה הופלו שישה מטוסי מיג 21 סורים ביום שישי ה-7 באפריל 1967.

הקיבוץ שותף באתר התיירות חמת גדר. בסמוך לקיבוץ תצפית יפה על הכנרת, ובה מרפסת תצפית, מזנון וחנות מזכרות. מתצפית זו ניתן להבין את חשיבות הגולן גם בכל הסכם שלום עתידי. עובדה שהעניקה לו את השם "מצפה לשלום".

בברכת שבת שלום ומבורך – חגי עמיצור

<https://lp.vp4.me/fw3x>

לקבלת הדף במייל היכנסו לקישור

office@noam-haaretz.com : דוא"ל 054-9938399

טלפון: . טלפון : לטיולים והרצאות לטיויל בעיניים יהודיות בהדרכת ד"ר חגי עמיצור . טלפון :